

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X KADENCJA**

Warszawa, dnia 30 września 2022 r.

Druk nr 823

**Pan
Tomasz GRODZKI
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 84 ust. 1 Regulaminu Senatu my, niżej podpisani senatorowie, wnosimy projekt uchwały

**o ustanowieniu roku 2023 Rokiem Pamięci Bohaterek i Bohaterów
Getta Warszawskiego.**

Zgodnie z art. 84 ust. 8 do projektu uchwały został dołączony planowany ramowy program obchodów.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem uchwały upoważniamy panią senator Halinę Biedę.

(-) Paweł Arndt
(-) Halina Bieda
(-) Marcin Bosacki
(-) Leszek Czarnobaj
(-) Stanisław Gawłowski
(-) Beniamin Godyla

(-) Agnieszka Gorgoń-Komor
(-) Magdalena Kochan
(-) Władysław Komarnicki
(-) Ewa Matecka
(-) Adam Szejnfeld

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia

**o ustanowieniu roku 2023 Rokiem Pamięci Bohateerek i Bohaterów Getta
Warszawskiego**

W utworzonym w 1940 r. getcie warszawskim Niemcy zamknęli ponad 400 tys. Żydów. Dziesiątki tysięcy z nich zmarły z chorób i głodu. 22 lipca 1942 r. Niemcy rozpoczęli deportację więźniów getta do obozu zagłady w Treblince. Zginęło tam niemal 300 tys. warszawskich Żydów. Jesienią 1942 r. po „Wielkiej Akcji” w tzw. getcie szcątkowym pozostało około 60 tys. osób. Byli to głównie ludzie młodzi i w sile wieku, bez rodzin, zatrudnieni w niemieckich warsztatach produkcyjnych, tzw. szopach. W tych warunkach, gdy nie pozostawało już nic do stracenia, wśród żydowskiej młodzieży narodziła się myśl o zbrojnym oporze. 19 kwietnia 1943 r. warszawscy Żydzi podjęli walkę zbrojną z Niemcami. Powstańcy nie mogli mieć nadziei na zwycięstwo. Kierowała nimi chęć odwetu na Niemcach i zadania wrogowi możliwie wysokich strat. Przede wszystkim wybrali śmierć z bronią w rękę. Powstanie kwietniowe było największym zbrojnym zrywem Żydów podczas II wojny światowej, a zarazem pierwszym powstaniem miejskim w okupowanej Europie. Trwało do 16 maja 1943 r. i było bezprecedensową odpowiedzią na bestialstwo nazistów, którzy postawili sobie za cel wymordowanie całego narodu. Bohaterstwo tych, którzy stanęli naprzeciwko maszyny zbrodni było bezprzykładne. Kilkuset bojowców z ŻOB, wspomaganego przez Żydowski Związek Wojskowy nie miało szans by pokonać przeciwnika, ale zrobiło wszystko by usłyszał ich świat. Głosy Mordechaja Anielewicza, Miry Fuchrer, Tosi Altman, Arie Wilnera, Marka Edelmana, Miry Hajsndorf, Cypory Gunsztat, Symchy Rotema, Pawła Frenkla i wielu innych wciąż wybrzmiewają.

Powstanie w getcie, dziś upamiętnione w kilku miejscach Warszawy, jest jednym z najbardziej symbolicznych i głośnych wydarzeń w historii Holokaustu. Kluczowe znaczenie dla jego zrozumienia mają kwestie ideologiczne: obrona honoru narodu żydowskiego oraz udział Żydów w antyfaszystowskiej walce o wyzwolenie Polski i Europy. Najczęściej opisywany jest aspekt militarny powstania, ale szczególnie ważnym elementem tych dni był powszechny opór ludności cywilnej, która od momentu styczniowej samoobrony włączyła

się w tworzenie schronów i podziemnych tuneli w piwnicach budynków getta oraz stawiała niemieckiemu okupantowi opór wyrażony w zachowaniu podstawowych wartości ogólnoludzkich, widocznych w życiu rodzinnym, religijnym, naukowym i kulturalnym w obliczu bezprzykładnego zniewolenia. Sprzeciwem nie mniej znaczącym czy heroicznym była edukacja młodego pokolenia, działanie synagog i bet midrasz, niesienie pomocy chorym i głodującym, organizacja ucieczki i kryjówek po tzw. aryjskiej stronie miasta.

Jako obywatelki i obywatele Polski – kraju doszczętnie zniszczonego podczas II wojny światowej i noszącego po dziś dzień ciężkie ślady okupacji niemieckiej w wymiarach społecznym, kulturalnym czy infrastrukturalnym – mamy obowiązek stania na straży pamięci ofiar i podejmowania wszelkich działań uniemożliwiających powtórzenia się tej historii.

Gwarantem tej misji jest przede wszystkim edukacja młodego pokolenia. Wierzymy, że poprzez ustanowienie roku 2023 Rokiem Pamięci Bohatek i Bohaterów Getta Warszawskiego ich świadectwa nie tylko zostaną przywołane w przestrzeni publicznej, lecz również staną się punktem do refleksji nad powszechnymi w dyskursie pojęciami, które bierzemy za pewne, tracąc zrozumienie ich wagi: bezpieczeństwo, dom, wolność.

W 80. rocznicę Powstania w getcie warszawskim Senat Rzeczypospolitej Polskiej oddaje hołd poległym oraz tym, którzy przeżyli i nieśli ze sobą głos protestu do samego końca swoich dni ustanawiając rok 2023 Rokiem Pamięci Bohatek i Bohaterów Getta Warszawskiego.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

80. rocznica Powstania w Getcie Warszawskim – wspólne obchody

Celem jest upamiętnienie i oddziaływanie na świadomość społeczną poprzez różnego rodzaju aktywności w obszarze edukacji, nauki i kultury. W ramach obchodów przewidziane są: konferencja naukowa, działania edukacyjne, wystawy, koncerty i przedstawienia teatralne oraz działania medialne, internetowe, ale także obecność w przestrzeni miejskiej. Projekt skierowany jest nie tylko do polskiego odbiorcy. Chcemy, aby wiedza o historycznym znaczeniu tak ważnego wydarzenia, jakim było powstanie w getcie warszawskim, oraz pamięć o nim, uzyskały należne miejsce w świadomości kolejnych pokoleń w Europie i na świecie. Działania są więc planowane również w Brukseli i Izraelu. Przebieg i program wydarzeń będzie zróżnicowany ze względu na wagę miejsca i adresata.

Zadanie będzie współrealizowane przez Muzeum Getta Warszawskiego, Żydowski Instytut Historyczny, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów i Muzeum POLIN. Do Komitetu Obchodów, który konstituował się we wrześniu 2021 dołączyły także inne instytucje państwowe (Narodowe Centrum Kultury, FilMOTEKA Narodowa – Instytut Audiowizualny, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum Katyńskie, Instytut Pileckiego, Instytut Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność, Narodowy Bank Polski, Muzeum Historii Polski, Program Niepodległa, Instytut Adama Mickiewicza); samorządowe – Muzeum Warszawy, Muzeum Powstania Warszawskiego, Teatr Żydowski oraz organizacje i stowarzyszenia – Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny, Gmina Wyznaniowa Żydowska, Fundacja Shalom, Stowarzyszenie Żydów Kombatantów i Poszkodowanych w II Wojnie Światowej. W spotkaniu Komitetu zorganizowanym 4 września z inicjatywy Muzeum Getta Warszawskiego udział wzięli także przedstawiciele Kancelarii Prezydenta RP – organizatora oficjalnej części obchodów 19 kwietnia pod Pomnikiem Bohaterów Getta, Marszałek Województwa Mazowieckiego, przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Miasta Stołecznego Warszawa.

W ramach realizacji całego projektu Muzeum Getta Warszawskiego realizuje następujące elementy:

1. Uroczysty koncert 19 kwietnia w Teatrze Wielkim Operze Narodowej Polsko-Izraelskiej Orkiestry Symfonicznej. Podczas Koncertu zostaną wykonane dwa utwory. VIII Symfonia “Kwiaty Polskie”, Mieczysława Weinberga, Op. 83, najbardziej uznane na świecie i w Polsce dzieło muzyczne, będące wyrazem tęsknoty za utraconą ojczyzną, stworzone przez polskich artystów żydowskiego pochodzenia - kompozytora Mieczysława Weinberga oraz poety Juliana Tuwima. Drugim utworem, wykonywanym na koncercie (jako część pierwsza), będzie nowy utwór zamówiony specjalnie na tę okazję u uznanej, światowej sławy polskiej kompozytorki Elżbiety Sikory.
2. Występ polsko izraelskiego chóru młodzieży (członków kibucu Kirjat Mockin oraz chóru Dziecięcego Miasta Łodzi) podczas uroczystości przed Pomnikiem Bohaterów Getta 19 kwietnia 2023. Spotkanie młodzieży polsko-izraelskiej i przygotowania do występu staną się platformą do przełamywania barier, budowania wzajemnego szacunku do wspólnej, wielowiekowej historii oraz początkiem osobistych przyjaźni. Planowany jest też występ chóru w jednej z instytucji kultury. Film dokumentalny o tym procesie zostanie pokazany w kanałach internetowych Muzeum Getta Warszawskiego oraz partnerskich dla tego projektu instytucji w Izraelu.

3. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych – autorstwa Roberta Szuchty i Piotra Trojańskiego pod roboczym tytułem „Holokaust – lekcja trudnej historii” wraz z przewodnikiem metodycznym dla nauczycieli. Planowana publikacja ma stanowić pomoc dydaktyczną, w oparciu o którą można przeprowadzić lekcje/zajęcia poświęcone problematyce Zagłady. Kolejne rozdziały publikacji mają nawiązywać do poszczególnych galerii powstającej wystawy stałej Muzeum Getta Warszawskiego. W podręczniku znajdą się również QR kody, przygotowane przez Dział Edukacji, które odsyłać będą do dodatkowych multimedialnych treści dydaktycznych i edukacyjnych. Planowana jest współpraca z WSiP (Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne).
4. Dział Edukacji Muzeum Getta Warszawskiego planuje przeprowadzenie lekcji muzealnych poświęconych walce bojowników żydowskich; poprowadzenie spacerów edukacyjnych dla szkół śladami walk w getcie warszawskim oraz spacerów warsavianistycznych, adresowanych do szerokiej grupy odbiorców, poświęconych temu tematowi. Przygotowana będzie także gra miejska z aplikacją na smartfony, zatytułowaną „Powstanie w getcie warszawskim”.
5. Komiks Tomasza Bereźnickiego (roboczy tytuł „Getto płonie”) poświęcony powstaniu w getcie. Jego treścią będą nie tylko działania militarne, ale w szczególności sposób ukazane „życie codzienne” mieszkańców tzw. getta szczątkowego w trakcie walk. Narracja komiksu oparta będzie na wybranych dziennikach i wspomnieniach uczestników tego wydarzenia. Komiks będzie miał charakter klasycznego komiksu narracyjnego dla dorosłych i starszej młodzieży – tzw. typu frankofońskiego.
6. Cykl webinarów - 12 spotkań online z międzynarodowymi ekspertami na tematy związane z gettem warszawskim. Spotkania otwarte dla szerokiej publiczności oraz tłumaczone symultanicznie na język polski i angielski będą odbywać się od stycznia do grudnia 2023 roku. Nagrania z wykładów wzbogacą następnie powstającą Mediatekę Muzeum Getta Warszawskiego.
7. Wystawa „Muzeum. Przeszłość – Teraźniejszość - Przyszłość” w Kordegardzie. Szpital Bersohnów i Baumanów we współczesnych fotografiach dokumentalnych oraz najcenniejsze obiekty z przyszłej wystawy stałej: Raport Stroopa, Megilla i wybrane obiekty z wykopalisk na ul. Miłej przy Bunkrze Anielewicza jako świadkowie tragicznej i bohaterskiej historii gett warszawskiego. Wystawa we współpracy z Narodowym Centrum Kultury i Instytutem Pamięci Narodowej.
8. Miła 18 – wystawa i warsztaty. Warsztaty dla młodzieży z trzech ośrodków poza Warszawą (Białystok, Będzin, Częstochowa) w budynku Szpitala Bersohnów i Baumanów przy obiektach z wykopalisk z ul. Miłej. Warsztaty z archeologii współczesności, praca z pamięcią z autentycznymi obiektami z czasów getta, wybór i wspólna praca nad ekspozycją (do instytucji kultury w ich rodzinnym mieście), ma również uruchomić proces poznawania historii gett lokalnych.

Projekty realizowane we współpracy z TSKŻ:

9. Książka „Żydowska Pamięć o powstaniu w Getcie Warszawskim” Tamary Włodarczyk i Ignacego Eihorna poświęcona upamiętnieniom Powstania w Getcie Warszawskim na przestrzeni lat. **1945-1983** - Różne formy obchodów kolejnych rocznic wybuchu powstania w getcie warszawskim, zainicjowane i celebrowane przez organizacje żydowskie - od oficjalnych uroczystości pod pomnikiem Bohaterów Getta w Warszawie i innych miastach Polski, poprzez obchody organizowane przez instytucje żydowskie (partie polityczne, szkoły, domy kultury, teatry) we wszystkich skupiskach żydowskich na terenie Polski, po okolicznościowe wydawnictwa

i działalność artystyczną. Daty graniczne to 1945 r., kiedy to w Warszawie odbyły się pierwsze żydowskie obchody tej rocznicy oraz 1983 r., kiedy to miały miejsce pierwsze państwowe obchody rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim po kilkunastu latach przerwy, będących konsekwencjami kampanii antysemitki z Marca '68. Uzupełnieniem tekstów będą archiwalne zdjęcia pochodzące ze zbiorów TSKŻ, a także cytaty z prasy żydowskiej ukazującej się w języku polskim i żydowskim, wydawanej przez partie żydowskie różnych nurtów, komitety żydowskie oraz TSKŻ; **1984-2022** Nowe formy upamiętniania rocznicy powstania w getcie, które pojawiły się po upadku komunizmu w Polsce, a także proces włączania się w obchody innych organizacji i instytucji żydowskich (gmin wyznaniowych żydowskich, Muzeum POLIN). **Getto warszawskie w pamięci polskich Żydów i ich potomków.** Dokumentacji akcji przeprowadzonej przed 80. Rocznica, zachęcającej polskich Żydów i ich potomków do przygotowania krótkich 1-3-zdaniowych wypowiedzi zaczynających się od słów: „Pamiętam o powstaniu w getcie warszawskim, bo....”.

10. Spektakl „Poczta” Rabindranatha Tagore’a - indyjskiego poety, pisarza. Współczesna inscenizacja dotyczyłaby odtworzenia spektaklu odbywającego się w Domu Sierot Korczaka w lipcu 1942 roku (konwencja „teatru w teatrze”). Realizacja spektaklu będzie efektem półrocznych warsztatów teatralnych realizowanych przez Pałac Młodzieży. W spektaklu wzięliby udział także dorośli aktorzy (postaci: Janusza Korczaka, Stefani Wilczyńskiej). Premiera dla publiczności planowana jest w Teatrze Lalka 24 kwietnia, później spektakl będzie pokazany m.in. w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.
11. Słuchowisko radiowe w ramach Teatru Polskiego Radia “Miłość szuka mieszkania” Jerzego Jurandota. Spektakl opowiada o perypetiach miłosnych dwóch młodych małżeństw, które przesiedlone do getta muszą zamieszkać w jednym pokoju. Farsa została wystawiona dla mieszkańców getta w styczniu 1942 r. w Teatrze Femina, którego dyrektorem był J. Jurandot a kierownikiem muzycznym Iwo Wesby. Emisja 2 kwietnia.
12. Spotkanie w Parlamencie Europejskim poświęcone upamiętnieniu 80. rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim dla europosłów, przedstawicieli europejskich organizacji żydowskich i dziennikarzy. Partnerzy wydarzenia: Parlament Europejski, European Jewish Community Center, Israeli Jewish Congress.

MGW bierze także udział w wydarzeniach organizowanych przez innych partnerów. Szczegółowy plan obchodów jest obecnie w trakcie ustaleń. Muzeum we współpracy z TSKŻ, POLIN, ŻIH powołało punkt informacyjny z koordynatorem informacji oraz stawia stronę internetową obchodów: www.warsaw1943.pl, która będzie platforma wymiany informacji na temat wydarzeń przygotowywanych przez partnerów w związku z rocznicą. Szczegółowy plan obchodów jest obecnie w trakcie ustaleń.

Tłoczono z polecenia Marszałka Senatu
